

Prstík se nezastaví. Je to kulatý tvar.

1.6.2026 - Lenka Martinková | Člověk v tísní

Plastové kolečko, skleněná kulička, kroužek na záclony a drátek stočený dokola leží na talíři a kolem sedí skupinka dětí. "Co vy na to?" ptá se učitelka Karolína Hrubá, která před chvílí vyndala všechny tyhle věci ze starého kufru plného podobných pokladů.

"Paní učitelko, to je kulatý tvar!" napadne malou Nikolku. "No jo, kulatý tvar, kulatý tvar," volají děti. A pak si jeden po druhém berou věci do ruky a ohmatávají je. "Jak se to pozná, Kevinku?" ptá se učitelka a má nejmenšího caparta na klíně, aby snáze udržela jeho pozornost. Kevin bere do ruky jeden z kroužků a společně s učitelkou objíždějí prstíkem jeho tvar dokola. "Že se prstík nezastaví, je to tak," opakuje učitelka základní pomůcku. Pak se děti rozprchnou po třídě, aby teď každé našlo nějaký kulatý tvar a přineslo ho na kulatý talíř. Chybu neudělá nikdo.

Vypadá to jako zvláštní hra, neustále opakovat "kulatý tvar, kulatý tvar", proč rovnou neříct "je to kulaté"? Ve skutečnosti jde o promyšlenou norskou vyučovací metodu Grunnlaget (v překladu základ). Je to způsob učení vhodný pro dohánění handicapů dětí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí. Karolína Hrubá, která se již čtvrtým rokem věnuje přípravě dětí v předškolním klubu Člověka v tísní v Bílině na Mostecku, používá Grunnlaget zhruba rok. Výsledky si pochvaluje. "Jasně že spousta dětí by se ty věci naučila i jinak. Takhle je ale chápou rychleji, a co víc, chápou je i děti pomalejší, které by jinak měly problém," říká.

Písmena jako rozsypaný čaj

Do předškolního klubu v Bílině přicházejí děti mezi třemi a šesti lety věku. Obvykle neznají žádnou pohádku, nikdo si s nimi doma neříkal básničky, nedržely v ruce pastelku. Mají špatnou výslovnost, omezenější slovní zásobu nebo třeba neumí ani správně zformulovat otázku, protože se jich prostě nikdo na nic neptal. Mívají nevyvinutou grafomotiriku (pohybovou způsobilost pro psaní), nezvládají udržet pozornost, bez toho se nemohou učit dál. V jejich přirozeném vývoji je zanedbané něco, co nelze přeskočit.

"Takové dítě čekají ve škole obrovské problémy, když mu ukážete písmena, vnímá je jako rozsypaný čaj. Neví, podle čeho si je utřídit, na co se má dívat," vysvětluje učitelka. Je to podobné, jako když se my sami díváme na čínské písmo. Kdybychom se v něm měli začít orientovat, budeme asi počítat čáry a porovnávat jejich polohu. Jenže nás tohle napadne, malé, čtyřleté špunty těžko. A co víc, v dalších lavicích budou sedět děti, které chodí od tří let na angličtinu, na plavání, na kreslení...

Jakou barvu má jahoda?

Grunnlaget pomáhá vytvořit a pochopit základní strukturu pojmů. Například v kategorii tvar pracuje se třemi - rovná čára, oblouk a kulatý tvar. Jsou to vlastně tři základní prvky, do nichž můžete rozložit jakékoli písmeno. Dítě si tak uvědomí, jaký je rozdíl třeba mezi B, P, D. A proč že to neustále opakování slova tvar? "Učím je vnímat tvar jako kvalitu té věci. Aby se na každou věc dovedli podívat přes její tvar," vysvětluje Karolína Hrubá. Stejně postupují u barev. Když rodič učí doma dítě barvy, říká červená jako jahoda, modrá jako nebe... "Jenže tady děti kolikrát ani nevědí, co je jahoda. Proč je mám učit něco nového na něčem, co také neznají?" podotýká učitelka. Karolína Hrubá se pro Grunnlaget rozhodla, jakmile absolvovala úvodní školení samotnými autory metody. "Vyhovuje mi, že metoda není kulturně zatížena. Nečeká, že budete vědět, jak vypadá jahoda či banán, učí rovnou slovo barva. Je to prostě nový pojem a děti ho přijmou stejně, jako kdybyste místo barva říkala třeba

„opice“, vysvětluje a společně se díváme, jak Kevin vybarvuje černobílý obrázek medvídky. Krásně krouží tužkou po papíře, uvolňuje si zápěstí a perfektně chápe kulatý tvar - ani o tom neví.

"Spousta dětí nemá na ruku pořádně vyvinuté svaly, někdy ani dovyvinuté kůstky. Když sem přijdou, nejsou schopné udržet tužku na papíře. A po pár týdnech, podívejte se," prohlížíme si i ostatní vybarvené medvídky. Někteří jsou nedokončení, protože děti u práce nevydržely, ale barvy už respektují hranici čar a občas se objeví i pestrá kombinace.

Mami, vstávej!

Po kreslení si děti sednou ke stolu a z velkého kusu plastelíny modelují kulatý tvar. Musí přijít na to, jakým pohybem rukou docílí toho, že se zpracovaná hroudka barevné hmoty změní v krásnou kuličku. "A teď sledujte, uděláme hada," modeluje učitelka podlouhlý váleček a děti to opakují po ní. Váleček potom všichni spojí do kroužku. Vznikne opět kulatý tvar. I když je Grunnlaget je speciální metoda a učitelka se jí věnuje ve zvláštních blocích, nakonec prolne do celého dne. Volání "kulatý tvar, kulatý tvar" je slyšet každou chvíli.

Velkou výhodou metody je, že se v ní dětem daří. Důsledek pozitivních emocí je zřejmý: učení caparty baví a chtějí v něm pokračovat. U dítěte, kterému doma s učením nikdo nepomůže, protože jeho rodiče také žádnou pomoc nezažili a ani nevědí, jak by měla vypadat, je tohle ohromně důležitý moment. Vždyť kolikrát i dospělý, pokud se mu něco nedaří, mívá sklon to vzdát.

Už dlouho se ví, že právě nedostatečná motivace je jedním z hlavních problémů vzdělávání dětí ze sociálně znevýhodňujícího prostředí. V Bílině jsou to často právě děti, kdo své rodiče ráno nutí vstát a jít do školky. Mají tam totiž hračky, pohádky, písničky a učitelku Karolínu, co hraje maňáskové divadlo. A taky se tam učí nové věci, což je baví. "Musím se pokaždé usmát, když maminka v šatně hrozí dítěti, které se loudá s oblékáním: Dělej, nebo tě tu nechám. A ono jí odpoví: Tak jo," říká Karolína Hrubá.

Předškolní kluby

Bílinský předškolní klub byl otevřen v roce 2005. Byl to pilotní projekt, který se na začátku loňského roku rozšířil do dalších devíti míst po celém Česku. "Začít s dítětem pracovat, až když jde na základní školu, je pozdě," říká Martin Kovalčík ze společnosti Člověk v tísni.

- Důležité je navíc vtáhnout do vzdělávání dětí i jejich rodiče. Společnost Člověk v tísni proto organizuje například doučování dětí v rodinách. Přichází tam dobrovolník, žáka i jeho rodiče učí, jak se cíleně připravovat do školy, psát úkoly, chystat si věci. Velmi často musí začít už tím, že pomůže rodině vyhradit dítěti vlastní místo na učení, přípravu, učebnice, navíc působí jako spojka mezi školou a rodinou.

- V dopoledních hodinách, kdy jsou děti na předškolní přípravě a ve školách, pořádá Člověk v tísni kluby pro maminky. Představuje jim tam například profese, kterým by se jejich děti mohly v budoucnu věnovat či do nichž mohou nastoupit po mateřské ony samy. Ukazuje jim také možnosti aktivního trávení volného času. V Bílině tak například maminky připravovaly pro své potomky masky na karneval.

Článek vyšel také v prvním čísle časopisu ZVONÍ, který vznikl v rámci projektu Pojďte do školky!

<https://www.clovektisni.cz/prstik-se-nezastavi-je-to-kulaty-tvar-51gp>